

Retoryka w szkole – jak skutecznie ćwiczyć wypowiedź ustną

Autor: Agnieszka Grudzińska
grudzinska@womczest.edu.pl

PODSTAWOWE KIERUNKI REALIZACJI POLITYKI OŚWIATOWEJ PAŃSTWA W ROKU SZKOLNYM 2019/2020

1. Profilaktyka uzależnień w szkołach i placówkach oświatowych.
- 2. Wychowanie do wartości przez kształtowanie postaw obywatelskich i patriotycznych.**
- 3. Wdrażanie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych**
4. Rozwijanie kompetencji matematycznych uczniów.
5. Rozwijanie kreatywności, przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych uczniów, w tym bezpieczne i celowe wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego.
6. Tworzenie oferty programowej w kształceniu zawodowym. Wdrażanie nowych podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego.

Etapy tworzenia wypowiedzi

- I etap kształtowania tekstu (=mowy) w teorii retoryki

INVENTIO - wyszukiwanie i gromadzenie materiału

- ✓ wynajdywanie tematu
- ✓ wybór i selekcja materiału
- ✓ dobór najlepszych argumentów

I krok- INWENCJA (szukanie, gromadzenie)

Działania ucznia

- ✓ **Analiza tematu** wypowiedzi(ustnej lub pisemnej).
- ✓ Sformułowanie **tezy** lub hipotezy.
- ✓ Wynotowanie **argumentów** lub/i kontrargumentów.
- ✓ Dobór **przykładów** z literatury i/lub kultury (zgodnie z tematem wypowiedzi.)
ilustrujących argumenty lub/i kontrargumenty.
- ✓ Krytyczna **selekcja źródeł**

Ćwiczenia:

- **Burza mózgów**
- **Mapy myśli**
- **Skojarzenia (asocjacje)**

II etap kształtowania tekstu (=mowy) w teorii retoryki

DISPOSITIO - porządkowanie i rozmieszczenie materiału

- ✓ wybór schematu układu tekstu
- ✓ ustalenie kolejności przedstawiania argumentów w tekście
- ✓ zredagowanie planu kompozycyjnego wypowiedzi.

➤ II krok – DYSPOZYCJA (ułożenie materiału)

Działania ucznia

- ✓ Analiza wynotowanych argumentów i kontrargumentów
- ✓ podjęcie decyzji o układzie tekstu (np. hipoteza - argumenty - kontrargumenty - wniosek lub: teza - argumenty - wniosek itp.).
- ✓ Ustalenie kolejności przedstawiania argumentów i/lub kontrargumentów.

Ćwiczenia:
plany wydarzeń
konspekty wypowiedzi
lapbooki

III etap kształtowania tekstu (=mowy) w teorii retoryki

ELOCUTIO - wyrażanie

- ✓ dbałość o jasność, zwięźłość, poprawność wypowiedzi,
- ✓ zastosowanie tropów i figur jako techniki dowodzenia,
- ✓ zastosowanie składni retorycznej,
- ✓ przytaczanie cytatów, przysłów itp.
- ✓ zastosowanie odpowiedniego stylu wypowiedzi,
- ✓ dbałość o harmonię tekstu

III krok – ELOKUCJA (poprawne i jasne wyrażanie treści)

Działania ucznia

- ✓ Napisanie roboczej wersji tekstu –najkorzystniejsze rozpoczęcie od rozwinięcia.
- ✓ Dokonanie korekty tekstu i ustalenie jego ostatecznej wersji.
- ✓ Stosowanie zasad poprawności językowej i stylistycznej .

Ćwiczenia:

- Utrwalanie zasad poprawności językowej
 - Bogacenie słownictwa
 - Stosowanie środków językowych

IV i V krok – MNEMOTECHNIKA I PRONUNCJACJA

Działania ucznia

Opanowanie pamięciowe i wygłoszenie wypowiedzi

Ćwiczenia:

- **Rozgrzewka językowa (rozruszanie narządów mowy)**
- **Ćwiczenia na dykcję**
- **Łamańce językowe**
- **Różna głośność czytania**
- **Czytanie spowolnione i przesadne (artykulacja głosek)**

**Co jest ważne w doskonaleniu
umiejętności uczniów w zakresie
tworzenia ustnej wypowiedzi?**

- .

FILAR 1

- **słuchanie ze zrozumieniem**
(różnych komunikatów językowych)

FILAR 2

- **logiczne myślenie i krytyczny odbiór komunikatów**

FILAR 3

- **poszerzanie leksyki i frazeologii**

FILAR 4

- mówienie na tematy bliskie uczniom
- wyrażania sądów,
- uzasadniania stanowiska,
- dyskutowanie

FILAR 5

- poprawność językowa wypowiedzi, autokorekta

FILAR 6

- odwoływanie się do literatury i kultury

FILAR 7

- zachowanie etykiety językowej

Propozycje ćwiczeń dla uczniów

Od czego zacząć:

- Od **udziału w prostych sytuacjach komunikacyjnych** (uczeń rozpoznaje siebie w kontekście schematu aktu komunikacyjnego: nadawca – odbiorca)
- Od **ćwiczenia różnych form wypowiedzi** inspirowanych tekstami kultury
- Od **komentowania zachowań, symboli, świata** przedstawionego w tekstach kultury
- Od **nazywania i opisywania emocji własnych i cudzych**

Ćwiczenia: wchodzenie w role (konkursy opowiadania bajek i mitów)

- Uczeń przygotowuje się do różnych syt. komunikacyjnych, staje przed publicznością, pokonuje tremę, uczy się odpowiednich zachowań.

➤ Ćwiczenie 1

➤ Autoprezentacja w 4 zdaniach :

- Nazywam się...
- Uczęszczam do klasy... w szkole...
- W wolnym czasie lubię....., ponieważ...
- Wakacje najchętniej spędzam....., bo....

Zwracamy uwagę na:

- **głośność** wypowiedzi,
- **wyraźne** mówienie,
- **kolejność** informacji.
- **Konsekwentnie poprawiamy !**

➤ **Ćwiczenie 2 Spontaniczna wypowiedź (działania):**

- **Losowanie** tematu (tematy na pociętych paskach, np. Jesteś kierowcą. Wypowiedz się na temat stanu dróg w Polsce/ Jesteś turystą. Opowiedz o walorach turystycznych polskich gór.)
- **Wygłoszenie** wypowiedzi przed klasą bez odkrywania swojej roli
- **Zgadywanie** przez klasę **nadawców** wypowiedzi (nie tylko po treści , ale także po elementach stosowanej komunikacji niewerbalnej)
- **Wskazanie dobrych i złych cech** usłyszanych wypowiedzi
- **Sformułowanie cech komunikacji ustnej**, np.:
 - towarzyszy jej mowa ciała, nie można cofnąć raz wypowiedzianego słowa, wymaga głośnego i wyraźnego mówienia, towarzyszą jej emocje, jest zakłócana przez różne czynniki, wymaga dostosowania stylu do sytuacji

Renata Bryzek | Wioletta Kozak

Twórcze lekcje języka polskiego
w szkole ponadpodstawowej

Poradnik dla nauczycieli | **ORE** ORGANIZACJA
ROZWOJU
EDUKACJI

➤ **Ćwiczenie 3**

- **Przeczytaj** załączony fragment „Lalki” Bolesława Prusa.
- **Wskaż i opisz** sądy bohaterów na temat kobiet.
- **Podjmij polemikę** z poglądami doktora Szumana (lub innych bohaterów) na rolę kobiety w społeczeństwie.
- Wykorzystując treść „Lalki”, **przygotuj krótkie przemówienie**, w którym postarasz się przekonać doktora do zmiany poglądów.

- Źródło: R. Bryzek., W. Kozak, Twórcze lekcje języka polskiego w szkole ponadpodstawowej. Poradnik dla nauczycieli. (ORE)

- I przypatrz się, panie Ignacy [...]. Każą ci szukać ideałów, samemu być idealnym ascetą [...]. A co z tego wynika w rezultacie?... Że mężczyzna, zwykle mniej wytresowany w tych rzeczach, staje się łupem kobiety, którą tylko w tym kierunku tresują. I otóż cywilizacją naprawdę rządzą kobiety!...
- – Czy w tym jest co złego? – spytałem.
- – A niech diabli wezmą! – wrzasnął doktor.
- – Czy nie spostrzegłeś, panie Ignacy, że jeżeli mężczyzna pod względem duchowym jest muchą, to kobieta jest jeszcze gorszą muchą, gdyż pozbawioną łap i skrzydeł. Wychowanie, tradycja, a może nawet dziedziczność, pod pozorem zrobienia jej istotą wyższą, robią z niej istotę potworną. I ten próżnujący dziwoląg, ze skrzywionymi stopami, ze ściśniętym tułowiem, czczym mózgiem, ma jeszcze obowiązek wychowywać przyszłe pokolenia ludzkości!... Cóż więc im zaszczepia.?... Czy dzieci uczą się pracować na chleb?... Nie, uczą się ładnie trzymać nóż i widelec. Czy uczą się poznawać ludzi, z którymi kiedyś żyć im przyjdzie?... Nie, uczą się im podobać za pomocą stosownych min i ukłonów. Czy uczą się realnych faktów, decydujących o naszym szczęściu i nieszczęściu?... Nie, uczą się zamykać oczy na fakty, a marzyć o ideałach. Nasza miękkość w życiu, наша niepraktyczność, lenistwo, fagasostwo i te straszne pęta głupoty, które od wieków gniją ludzkość, są rezultatem pedagogiki stworzonej przez kobiety. A nasze znowu kobiety są owocem klerykalno-feudalno-poetyckiej teorii miłości, która jest obelgą dla higieny i zdrowego rozsądku... [...]

- – Głupiutkie są te panny – zaczęła po chwili prezesowa. – Im się zdaje, że jak złapie która bogatego męża, a poza nim przystojnego kochanka, to już wypełni sobie życie... Głupiutkie. Ani wiedzą, że wnet sprzykrzy się stary mąż i pusty kochanek i że prędzej czy później każda zechce poznać prawdziwego człowieka. A jeżeli się taki trafi, na jej nieszczęście, co ona mu da?... Czy wdzięki, które sprzedała, czy serce zaszargane z takimi oto Starskimi?... I pomyśleć, że prawie każda z nich musi przejść podobną szkołę, zanim pozna ludzi. Przedtem, choćby się jej trafiał najszlachetniejszy, nie oceni go. Wybierze starego bogacza albo śmiałego hultaja, w ich towarzystwie zmarnuje życie, a dopiero kiedyś chce się odrodzić... Zwykle za późno i na próżno!.. Co mnie jednak dziwi najmocniej – prawita – to okoliczność, że na podobnych lalkach nie poznają się mężczyźni. Dla żadnej kobiety, począwszy od Wąsowskiej, kończąc na mojej pokojówce, nie jest to sekret, że w Ewelinie nie zbudził się jeszcze ani rozum, ani serce; wszystko w niej śpi... A tymczasem baron widzi w niej bóstwo i durzy się, biedak, że ona go kocha! [...]
- Wieczorem wpadł do niego Ochocki (...) – [...] Te baby – prawit – to wszystko gęsi, nie wyłączając najmądrzejszych. Wczoraj na przykład pół godziny tłumaczyłem Wąsowskiej, na co przyda się kierowanie balonami. Mówiłem o zniknięciu granic, o braterstwie ludów, o olbrzymich postępach cywilizacji... Ona patrzyła mi w oczy tak, iż głowę oddałbym, że mnie rozumie. A kiedy skończyłem, zapytała:
- – Panie Ochocki, czemu się pan nie żeni?... – Słyszałeś pan!... Naturalnie, przez drugie pół godziny wykladałem jej, że ani myślę się żenić,(...)Diabli mi po żonie, która by się szastała po moich laboratoriach w sukni z długim ogonem, wyciągałaby mnie na spacer, wizyty, teatry... Dalibóg, nie znam ani jednej kobiety, w której ciągłym towarzystwie nie zgłupiałbym w pół roku.

➤ Ćwiczenie 4

Wyobraź sobie, że jesteś **współczesnym wydawcą tomiku poezji Adama Mickiewicza.**

- Sporządź listę **10 utworów**, które znajdą się w tej publikacji.
- Zredaguj **kilkuzdaniowy opis** do zamieszczenia na IV stronie okładki tomiku (z tyłu książki) zachęcający czytelników do przeczytania wierszy.
- **Przekształć go w reklamę** telewizyjną lub radiową i zaprezentuj ustnie na forum klasy

➤ Ćwiczenie 5

- Umiesz jak Ernest Hemingway?
- W 1920 roku pisarz założył się o 10 dolarów, że jest w stanie zmieścić pełną opowieść w zaledwie 6-ciu słowach. Napisał: „**Na sprzedaż: dziecięce buty, nigdy niezałożone**” („For sale: baby shoes, never worn”) i zakład wygrał. Dzisiaj przyszedł czas na nas. Co o swoim życiu można powiedzieć w sześciu tylko słowach?

➤ Ćwiczenie 5 c.d.

Umiesz jak Ernest Hemingway?

Moje życie, mój dom, wielkie docenienie.

Moje życie: choroba – przewlekłe zapalenie ambicji.

2800 gram stworzone miłością, nauczone kochać.

Latać poza ludzką świadomość po wolność.

Duży świat i ja gdzieś pośrodku.

Życie – raj – klucze w moich rękach.

Droga do celu przez zamknięte drzwi.

Młody muzyk, leń. W weekendy żyjąc.

➤ Ćwiczenie 1

- 1. **Jak rozumiesz** słowa Koheleta: „nic nowego pod słońcem”?
- 2. **Sformułuj własnymi słowami argumenty**, których używa Kohelet na potwierdzenie swojego przekonania.
- 3. Czy zgadzasz się z poglądami Koheleta? **Uzasadnij odpowiedź**, odwołując się do wydarzeń historycznych oraz osiągnięć ludzkości na przestrzeni wieków.
- 4. **Zbierz argumenty** obalające tezę Koheleta oraz potwierdzające ją, a następnie przedstaw ustnie.

- **3** Cóż przyjdzie człowiekowi z całego trudu, jaki zadaje sobie pod słońcem?
- **4** Pokolenie przychodzi i pokolenie odchodzi, a ziemia trwa po wszystkie czasy.
- **5** Słońce wschodzi i zachodzi, i na miejsce swoje spieszy z powrotem, i znowu tam wschodzi.
- **6** Ku południowi ciągnąc i ku północy wracając, kolistą drogą wieje wiatr i znowu wraca na drogę swojego krążenia.
- **7** Wszystkie rzeki płyną do morza, a morze wcale nie wzbiera; do miejsca, do którego rzeki płyną, zdążają one bezustannie.
- **8** Mówienie jest wysiłkiem: nie zdoła człowiek wyrazić [wszystkiego] słowami. Nie nasyci się oko patrzeniem ani ucho napełni słuchaniem.
- **9** To, co było, jest tym, co będzie, a to, co się stało, jest tym, co znowu się stanie: więc nic zgoła nowego nie ma pod słońcem.
- **10** Jeśli jest coś, o czym by się rzekło: «Patrz, to coś nowego» - to już to było w czasach, które były przed nami.
- **11** Nie ma pamięci o tych, co dawniej żyli, ani też o tych, co będą kiedyś żyli, nie będzie wspomnienia u tych, co będą potem.

Źródło: <http://biblia.deon.pl/rozdzial.php?id=570#P4>

➤ Ćwiczenie 2

1. „Wariat czy geniusz?... – szepnął Wokulski, czując, że sam jest w najwyższym stopniu rozstrojony. – A jeżeli geniusz?...”. **Zajmij stanowisko** wobec rozmyślań głównego bohatera „Lalki” na temat Juliana Ochockiego. **Wykorzystaj** załączony fragment oraz wiedzę dotyczącą całej powieści Bolesława Prusa. **Przypomnij**, kim są rozmówcy – Wokulski i Ochocki. Z jakich środowisk społecznych się wywodzą, jakie ma to znaczenie dla ich zachowania.

- ✓ **Ustal**, kto zainicjował spotkanie i w jakim celu.
- ✓ **Wykaż**, co podczas rozmowy interesuje najbardziej Wokulskiego, a co Ochockiego.
- ✓ **Opisz**, jak zachowują się rozmówcy i co na tej podstawie można powiedzieć o ich charakterach.
- ✓ **Zwróć uwagę** na wypowiedzi Ochockiego. O czym świadczy nagromadzenie pytań, wykrzyknień, wypowiedzeń zakończonych wielokropkiem?

➤ Źródło: R. Bryzek., W. Kozak, Twórcze lekcje języka polskiego w szkole ponadpodstawowej. Poradnik dla nauczycieli. (ORE)

- ✓ Jaki jest **stosunek Ochockiego do kobiet** (w tym Izabeli) i do Wokulskiego?
- ✓ **Wyjaśnij znaczenie słów** Ochockiego: „Oszaleję albo... przypnę ludzkości skrzydła...”. Jakie cele życiowe wyznacza sobie bohater? Jakie są możliwości ich osiągnięcia?
- ✓ **Oceń postawę** Ochockiego.

2. Porównaj naukowców przedstawionych w powieści Bolesława Prusa „Lalka”, filmie „Piękny umysł” w reżyserii Rona Howarda oraz w filmie „Maria Skłodowska-Curie” w reżyserii Marii Noelle.

3. Przygotuj na szkolne obchody Święta Naukowca **przemówienie**, w którym wykażesz wartościowość wybranych przez siebie genialnych naukowców.

- – Pozwolisz, panie Wokulski – odezwał się Łęcki – że przedstawię ci pana Juliana Ochockiego. Nasz kuzyn... trochę oryginał, ale... – Dawno już chciałem poznać się z panem i porozmawiać – rzekł Ochocki, ściskając go za rękę. Wokulski w milczeniu przypatrywał się. Młody człowiek nie dosięgnął jeszcze lat trzydziestu i rzeczywiście odznaczał się niezwykłą fizjognomią. Zdawało się, że ma rysy Napoleona Pierwszego, przysłonięte jakimś obłokiem marzycielstwa. [...] Jakiś czas szli, milcząc. Młody człowiek był zamyślony. Wokulski zirytowany. Postanowił od razu chwycić byka za rogi. – Pan jest bliskim kuzynem państwa Łęckich? – zapytał.
- – Trochę – odpowiedział młody człowiek. – Matka moja była aż Łęcka – rzekł z ironią – ale ojciec tylko Ochocki. To bardzo osłabia związki rodzinne... Pana Tomasza, który jest dla mnie jakimś ciotecznym stryjem, nie znałbym do dziś dnia, gdyby nie stracił majątku.
- – Panna Łęcka jest bardzo dystyngowaną osobą – rzekł Wokulski, patrząc przed siebie.
- – Dystyngowana?... – powtórzył Ochocki. – Powiedz pan: bogini!... Kiedy rozmawiam z nią, zdaje mi się, że potrafiłaby mi zapełnić całe życie. Przy niej jednej czuję spokój i zapominam o trapiącej mnie tęsknocie. Ale cóż!... Ja nie umiałbym siedzieć z nią cały dzień w salonie ani ona ze mną w laboratorium...
- Wokulski stanął na ulicy. – Pan zajmuje się fizyką czy chemią?... – spytał zdziwiony. – Ach, czym ja się nie zajmuję!... – odparł Ochocki. – Fizyką, chemią i technologią...Przecież skończyłem wydział przyrodniczy w uniwersytecie i mechaniczny w politechnice... Zajmuję się wszystkim; czytam i pracuję od rana do nocy, ale –robię nic. Udało mi się trochę ulepszyć mikroskop, zbudować jakiś nowy stos elektryczny, jakąś tam lampę...

- Wokulski zdumiewał się coraz więcej. – Więc to pan jest tym Ochockim, wynalazcą?...
- – Ja – odparł młody człowiek. – No, ale i cóż to znaczy?... Razem nic. Kiedy pomyślę, że w dwudziestym ósmym roku tylko tyle zrobiłem, ogarnia mnie desperacja. Mam ochotę albo porozbijać swoje laboratorium i utonąć w życiu salonowym, do którego mnie ciągną, albo – trzasnąć sobie w łeb... Ogniwko Ochockiego albo – lampa elektryczna Ochockiego... jakież to głupie!... Rwać się gdzieś od dzieciństwa i utknąć na lampie – to okropne... Dobiegać środka życia i nie znaleźć nawet śladu drogi, po której by się iść chciało – cóż to za rozpacz!... [...]
- – Ale, ale... Nawet zapomniałem, że mam ważny interes do pana...
- „Czego on chce?...” – pomyślał Wokulski, podziwiając w duszy mądre spojrzenie swego rywala i nagłą zmianę tonu. Zdawało się, że przez jego usta przemówił inny człowiek.
- – Chcę zadać panu pytanie... nie... dwa pytania, bardzo poufne, a może nawet drażliwe – mówił Ochocki. – Czy nie obrazi się pan?.. [...] – Pan był przyrodnikiem? – spytał Ochocki. – Tak.
- – I w dodatku przyrodnikiem entuzjastą. Wiem, co pan przeszedł, od dawna szanuję pana z tego powodu... To za mało; powiem więcej... Od roku wspomnienie o trudnościach, z jakimi szamotał się pan, dodawało mi otuchy... Mówiłem sobie: zrobię przynajmniej to, co ten człowiek, a ponieważ nie mam takich przeszkód, więc – zajdę dalej od niego... Wokulski, słuchając, myślał, że marzy albo że rozmawia z wariatem. – Skąd pan to wie?... – spytał Ochockiego. – Od doktora Szumana. – Ach, od Szumana. Ale do czego to wszystko prowadzi?...
- – Zaraz powiem – odparł Ochocki. – Byłeś pan przyrodnikiem entuzjastą i... w rezultacie rzuciłeś pan nauki przyrodnicze. Otóż w którym roku życia osłabnął pański zapał w tym kierunku?...
- Wokulski poczuł jakby uderzenie toporem w głowę. Pytanie było tak przykre i niespodziewane, że przez chwilę nie tylko nie umiał odpowiedzieć; ale nawet zebrać myśli. Ochocki powtórzył, bystro przypatrując się swemu towarzyszowi.

- – W którym roku?... – rzekł Wokulski. – W zeszłym roku... Dziś mam czterdziesty szósty rok...
- – A zatem ja do kompletnego ochłodzenia się mam jeszcze przeszło piętnaście lat. To mi trochę dodaje odwagi... – rzekł jakby do siebie Ochocki. [...]
- Położył rękę na ramieniu Wokulskiego i patrząc mu w oczy jakimś rozstrzelonym i rozmarzonym wzrokiem spytał:
- – Wszakże pan myślał kiedyś o machinach latających?... Nie o kierowaniu balonami, które są lżejsze od powietrza, bo to błazeństwo, ale – o locie maszyny ciężkiej, napełnionej i obwarowanej jak pancernik?... Czy pan rozumie, jaki nastąpiłby przewrót w świecie po podobnym wynalazku?... Nie ma fortec, armii, granic... Znikają narody, lecz za to w nadziemskich budowlach przychodzą na świat istoty podobne do aniołów lub starożytnych bogów... Już ujarzmiliśmy wiatr, ciepło, światło, piorun... Czy więc nie sądzisz pan, że nadeszła pora nam samym wyzwolić się z oków ciężkości?... To idea leżąca dziś w duchu czasu... Inni już pracują nad nią; mnie ona dopiero nasycza, ale od stóp do głów... Co mnie ciotka z jej radami i prawidłami dobrego tonu!... Co mnie żeniaczka, kobiety, a nawet mikroskopy, stosy i lampy elektryczne?... Oszaleję albo... przypnę ludzkości skrzydła...
- – A gdybyś pan je na wet przypiął, to co?... – spytał Wokulski.
- – Sława, jakiej nie dosięgnął jeszcze żaden człowiek – odparł Ochocki. – To moja żona, to moja kobieta... Bądź pan zdrow, muszę iść... [...]
- „Wariat czy geniusz?... – szepnął Wokulski, czując, że sam jest w najwyższym stopniu rozstrojony. – A jeżeli geniusz?...” [...]

- Przygotuj zagadnienia i pytania do rozmowy z kandydatem na stanowisko subiekta w sklepie Stanisława Wokulskiego.
- Przeprowadź rozmowę rekrutacyjną z jednym kandydatem i przygotuj dla pryncypała **notatkę** zawierającą rekomendację konkretnego pracownika na stanowisko subiekta w jednym z działów sklepu z uzasadnieniem.

➤ Źródło: R. Bryzek., W. Kozak, Twórcze lekcje języka polskiego w szkole ponadpodstawowej. Poradnik dla nauczycieli. (ORE)

Odpowiedz, jak rozumiesz to przysłowie?

Twoja odpowiedź powinna składać się z **minimum pięciu zdań.**

- Żadna praca nie hańbi.
- Praca i statek dają dostatek.
- Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki.
- Oszczędnością i pracą ludzie się bogacą.
- Bez pracy nie ma kołaczy.
- Jaka praca, taka płaca.

- **Uczeń dokonując analizy obrazu (malarstwo, plakat, rzeźba, fotos, zdjęcie, film):**
 - **rozwija słownictwo,**
 - **nazywa emocje,**
 - **opisuje,**
 - **ocenia,**
 - **nazywa swoje odczucia, wrażenia wzrokowe,**
 - **uczy się pięknie wypowiadać.**

- Niewielkie, bo mierzące 83 na 64,5 cm płótno zostało namalowane prawdopodobnie w ok. 1657-1659 roku. Kim jest „Dziewczyna czytająca list”?
- To **młoda kobieta** o jasnych, wysoko upiętych włosach ubrana w złoto-czarną suknię o szerokich, bufiastych rękawach. Widzimy jej piękny profil, delikatne rysy twarzy i drobną, filigranową sylwetkę.
- Stoi ona naprzeciw otwartego na oścież **okna** i ze skupieniem czyta trzymany w obu dłoniach list. W szybie okiennej widać **odbicie twarzy** dziewczyny, ale nie z profilu, lecz en face.
- Przedstawioną scenę odgradza od widza bariera w postaci **stołu** przykrytego bogato zdobionym, mocno udrapowanym kobiercem, na którym znajduje się przechylona miska z wysypującymi się z niej owocami. Dziewczynę od widza oddziela dodatkowo ciężka **kotara**, ni to zasłaniająca, ni to odsłaniająca przedstawioną na płótnie scenę.

Jan Vermeer *Czytająca list*

- Pokazanie obrazu Vermeera – pytania o wrażenia uczniów:
 - Kto jest przedstawiony na obrazie?
 - W jakiej sytuacji – gdzie się znajduje i co robi?
 - Jak wygląda ta osoba (postawa, mimika itp.) i jej otoczenie?
 - Jaki jest nastrój obrazu i co na niego wpływa?
- Zwrócenie uwagi na tytuł obrazu – odpowiedź na pytanie:
 - co jest najważniejsze na tym obrazie ?

(najistotniejsza jest czynność czytania listu, obraz nie jest wyłącznie portretem kobiety).

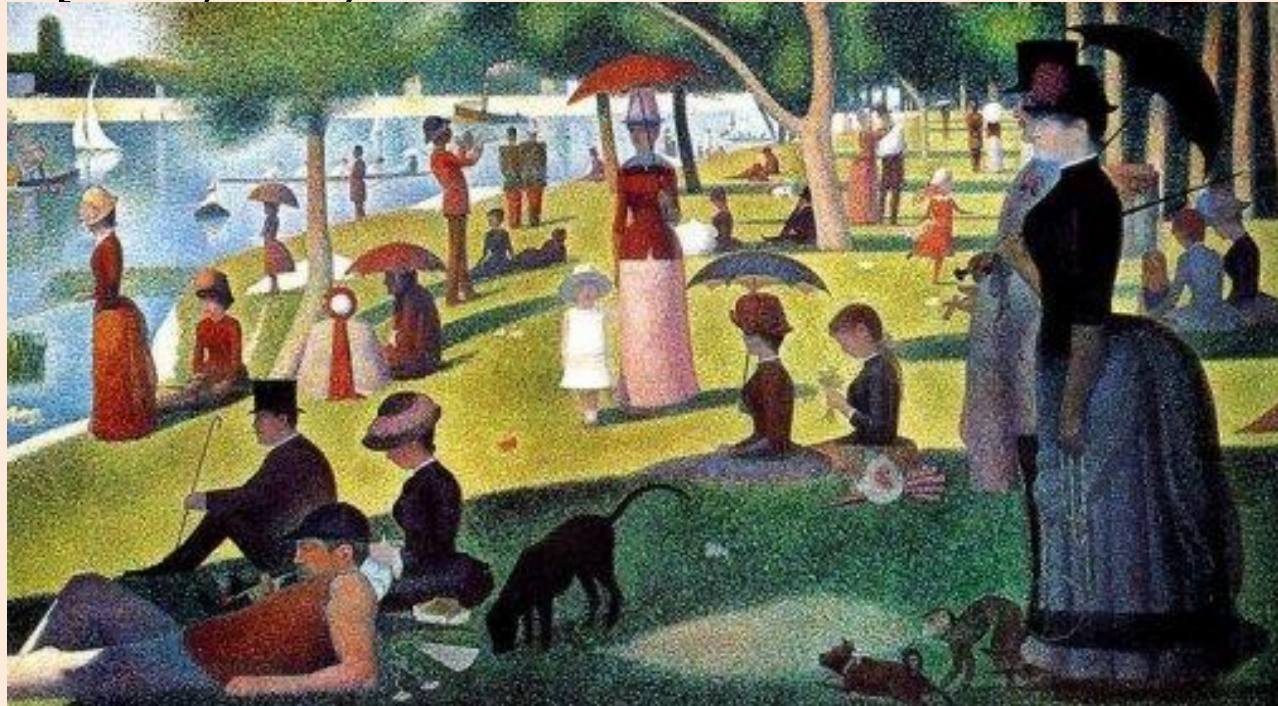

- **Propozycje zadań rozwijających umiejętności polonistyczne.**
 - **Odwołanie do doświadczeń uczniowskich** – kiedy ostatnio raz otrzymałeś prawdziwy list? Dlaczego kiedyś ludzie pisali listy?
 - **Skojarzenia** ze słowem list (adresat, nadawca, listonosz)
 - **Co ludzie czują**, gdy dostają wiadomości?
 - **Jakie emocje** w Tobie wywołuje ten obraz?
- rozmowa o wrażeniach – **Gdy patrzę na obraz...** (niedokończone zdania)
- O czym może być treść listu? – **rozmowa**
 - **Praca w grupach. Mapa myśli** – gromadzenie słownictwa związanego z uczuciami przeżywanymi przez bohaterkę, odczytanie mimiki twarzy.
 - **Opis przeżyć wewnętrznych** bohaterki (5-7zdań).
 - **Który przedmiot** zwrócił twoją szczególną uwagę? Dlaczego?

- Przygotuj mapę myśli związana z wyrażeniem „niedzielne popołudnie”.
- Wciel się w jedną z ukazanych na obrazie postaci i powiedz o tym, co widzisz wokół siebie.
- Opisz swoje wspomnienia, wrażenia dotyczące jakiegoś miejsca, które widziałeś (np. w formie kartki z pamiętnika, listu).

- https://pl.wikipedia.org/wiki/Niedzielne_popo%C5%82udnie_na_wyspie_Grande_Jatte

- **Rysowanie metafor** (wybrane metafory kojarzące się z tematem obrazu są zapisane na kartkach, które zostają rozdane uczniom; ich zadaniem jest dosłowne zilustrowanie frazeologizmów);
- po zakończeniu pracy następuje odgadywanie namalowanych wyrażeń, (np. śniadanie na stole, ostatni krzyk mody, nadążać za modą, znać coś od kuchni, mowa-trawa, wiedzieć, co w trawie piszczy, zielony jak trawa na wiosnę).
- **Myślenie obrazami:** Co wiesz na pewno? Czego się domyślasz? Czego jeszcze chciałbyś się dowiedzieć?
- **Jakie wrażenie** wywołuje obraz? Co czujesz, patrząc na niego?
- Wystawienie obrazu wywołało skandal. Zgromadź **argumenty za i przeciw** obrazowi.
- https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Aniadanie_na_trawie

- Co wg was przedstawia obraz? Gdzie znajdują się postacie, jak wyglądają, co robią?
- Jaki jest nastrój obrazu?
- Jaki tytuł można nadać temu dziełu?
- Czy pytania składające się na tytuł są naiwne? Dlaczego?

- Odtworzenie piosenki Marka Grechuty „Skąd przychodzimy, kim jesteśmy, dokąd idziemy” jako kontekstu do interpretacji.
- **Ćwiczenie dokładnego opisu:** uczniowie dobierają się parami (jeden opowiada, drugi słucha, oczy są zamknięte). Opowiadający ma w plastyczny sposób (kolory, zapachy, dźwięki) opisać, co przeżył lub zobaczył. Na koniec dzielą się wrażeniami.
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Sk%C4%85d_przyszli%C5%9Bmy%3F_Kim_jeste%C5%9Bmy%3F_Dok%C4%85d_idziemy%3F

- **Stworzenie opisu**, który mógłby być zaprezentowany osobie niewidomej lub słabowidzącej, aby mogła odtworzyć obraz w swojej wyobraźni (**metoda audiodeskrypcji**).

Cechy: dokładny (od planu ogólnego do detali), szczegółowy (kształty przedmiotów, otoczenie postaci), zbudowany z prostych zdań, obiektywny (bez oceniania).

https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:J%C3%B3zef_Mehoffer_-_S%C5%82o%C5%84ce_majowe.jpg

Ćwiczenie

Proszę przyjrzeć się obrazowi i zapisać kilka przykładów pytań, jakie rodzą się w związku z dziełem.

Tomasz Sętowski, Iliada

Źródło: www.setowski.com

1. Jakie skojarzenia wywołuje w Tobie obraz?
Jakie wzbudza w Tobie uczucia?
2. Jakie skojarzenia literackie i kulturowe wywołuje obraz w kontekście jego tytułu?
3. Jakie elementy obrazu wydają Ci się zaskakujące?
4. Dlaczego ubiór kobiety składa się z budowli/ przypomina miasto?
5. Dlaczego okno jest otwarte?
6. Co znajduje się na biurku?
7. Co mogą oznaczać przedmioty leżące na biurku?

BAZA TEMATÓW JĘZYKOWYCH

- **1. Kultura języka polskiego** (prosta definicja, np. przestrzeganie zasad, unikanie błędów, wulgaryzmów, dbałość o język + przykłady przestrzegania kultury języka)
- **2. Skuteczna komunikacja** (zasady, np. kultura języka, umiejętność słuchania, informacja zwrotna, unikanie błędów językowych)
- **3. Błędy językowe** (prosta definicja: efekt łamania zasady językowej + klasyfikacja z przykładami: ortograficzne (buk – Bóg), interpunkcyjne (Jedzcie (,)dzieci! leksykalne (efektowny/efektywny; oportunistą – człowiek bez zasad, bynajmniej – przynajmniej, tudzież= i, oraz, też;), gramatyczne (Deser dla dzieci z mleka i czekolady; „włanczać”, „przyszedłem”, „wziąć”)
- **4. Polszczyzna wzorcowa i potoczna** (tę książkę i tą książkę)

BAZA TEMATÓW JĘZYKOWYCH

- **5. Szablony językowe** (dobre: w pismach urzędowych, zwroty grzecznościowe, listy, zaproszenia, np. z wyrazami szacunku, łączę pozdrowienia, zwracam się z uprzejmą prośbą; złe: gdy są nadużywane, np. element gry politycznej, subskrybujcie mój kanał)
- **6. Wyrazy modne** (randomowy, generalnie, totalnie, masakra, dzban)
- **7. Zapożyczenia** (rodzaje +przykłady, anglicyzmy – vloger, hejt, germanizmy, rusycyzmy, bohemizmy, galicyzmy)
- **8. Język młodzieżowy** (sorki, bforek, afterek, spoko, bez kitu, mega, heheszki, elo, jolo, ziomki, śmiechowo)
- **9. Język internetu** (wulgaryzmy, agresja językowa, niechlujność, emotikony, skróty, np. nw, zw, omg)

BAZA TEMATÓW JĘZYKOWYCH

- **10. Netykieta językowa** (witam, hejt, fakenewsy, emotikony, interpunkcja)
- **11. Język reklamy** (slogany reklamowe, znane cytaty, np. ciemność widzę, ciemność, przymiotniki w st. najwyższym, wykrzyknienia, emocje, bezpośrednie zwroty do odbiorcy, rymy, znane piosenki, stylizacja na język młodzieżowy, bezpośrednie zwroty do odbiorcy – chcesz wiedzieć, spróbuj, bądź piękna)
- **12. Manipulacja językowa** (w reklamach, np. wygraj milion...)
- **13. Stylizacje językowe** (Wesele, Potop)
- **14. Środki językowe** (metafora, anafora, onomatopeja, porównanie, epitet)
- **15. Normy poprawnościowe** (wystarczalności, ekonomiczności (komórka), funkcjonalności (salon kosmetyczny), rozpowszechnienia (rada Języka Polskiego), autorytetu kulturalnego (Bralczyk, Miodek, Markowski))

Wygłaszanie wypowiedzi - ćwiczenia

- **Prowadzenie tego rodzaju ćwiczeń:**
- pozwala uzyskać **świadomość oddychania**, która jest niezbędna do prawidłowego prowadzenia frazy wypowiedzi
- **Pomaga opanować stres**
- Daje występującemu **komfort mówienia / śpiewania/** w trakcie wykonywania danego utworu.
- **Oddychanie jest podstawowym elementem techniki występów publicznych i na nie należy położyć szczególny nacisk.**

- **1. Oddychamy przeponą**
- Jedną dłoń kładziemy na brzuchu tuż pod żebrami
- Drugą dłoń kładziemy na klatce piersiowej
- Bierzemy powolny, głęboki wdech nosem
- Brzuch wypycha rękę, która się na nim znajduje
- Ręka na klatce piersiowej pozostaje nieruchomo

- **2. Liczenie na jednym wydechu**
- Wykonujemy swobodny wdech nosem
- Liczymy na wydechu:
- ...Jedna mucha koło ucha, druga mucha koło ucha....
- ...Jedna wrona bez ogona, druga wrona bez ogona...
- ...jeden, dwa, trzy, cztery....
- Dopóki nie zabraknie powietrza

- **3. Śpiewanie przez słoinkę**
- Przyjmujemy swobodną pozycję ciała
- Wykonujemy swobodny wdech nosem
- Wydech – strumień powietrza kierujemy do słoinki
- Na wydechu śpiewamy:

Panie Janie, panie Janie!

Rano wstań, rano wstań.

Wszystkie dzwony biją, wszystkie dzwony biją:

Bim bam bom, bim bam bom.

- **4. Zdmuchiwanie mlecza**
- Wykonujemy swobodny wdech nosem
- Powolny wydech – strumień powietrza kierujemy do sromki
- Zdmuchujemy mlecz
- Kładziemy rękę na przeponę i kontrolujemy jej poruszanie się

- **5. Wąchanie kwiatka**
- Wyobraź sobie, że trzymasz w ręce kwiatek
- Wąchaj go, głęboko nabierając powietrze nosem
- Wydychaj powietrze ustami
- Następnie wąchaj kwiatek za pomocą kilku mniejszych wdechów
- Wydychaj powietrze ustami

- **6. Wciąganie powietrza**
- **Wdychaj** powietrze przez wąską szczelinę między wargami (ułożenie warg naturalne)
- Wydychaj powietrze ustami
- **7. Wypowiadanie „s”** (długość oddechu)
- Przygotowujemy zegarek (stoper)
- Nabieramy powietrza i na syczeniu sprawdzamy, jak długo trwa wydech
- Powtarzamy drugi raz i obliczamy średnią (ok. 30 sekund)

Rozgrzewka aparatu mowy

- Płynność i wyrazistość mówienia zależy od sprawności mięśni uczestniczących w powstawaniu mowy oraz elastyczności narządów mownych - **języka, warg, policzków, podniebienia miękkiego i żuchwy.**
- Wszystkie narządy odpowiedzialne za emisję głosu **stanowią całość**, a więc nieprawidłowa praca tylko jednego z nich powoduje zaburzenia pracy i funkcji pozostałych.

- **Ćwiczenie zuchwy:**
 - Ziewanie – swobodne, bez wydawania głosu, zuchwa opada luźno, nie jest napięta
 - Żucie gumy – wyobrażamy sobie, że mamy w buzi gumę, która staje się coraz większa, a więc coraz szerzej otwieramy buzię, potem guma się zmniejsza do zupełnie malutkiej
 - PA-BA DA – naśladujemy bezgłośnie wymawianie sylab „pa”, „ba”, „da”
tak, aby zuchwa swobodnie opadała

- **.Ćwiczenie krtani:**
 - Połóż dłoń na krtani i przełknij ślinę
 - poczujesz, jak zmienia położenie i jak pracuje
 - „a” szeptane – nabierz powietrza, wyobraź sobie, że chcesz powiedzieć głoskę „a”, ułóż narządy mowy jak do „a” i na wydechu wypuszczaj powietrze, usłyszysz szept z delikatnym „a”.
- (to ćwiczenie rozluźnia gardło i krtani)
- **„Aah-haa”** – miękko wypowiadamy ten dźwięk z jednoczesnym westchnieniem, następnie **„haa-aah”**

- **Ćwiczenia języka:**
- Liczenie zębów – liczymy czubkiem języka zęby górne, najpierw od zewnętrznej, a następnie od wewnętrznej strony
- Szybko wymawiamy głoskę „l”
- Wymawiamy energicznie: „kktkktkktk...”, „tktktktk...”, „ttkttkttk...”
- Rysujemy językiem kółka po wewnętrznej stronie warg
- Otwieramy usta, wysuwamy szeroki język w kierunku brody i unosimy wąski w kierunku nosa.

- **Ćwiczenia języka:**
 - - zwijaj język w rurkę i rozwijaj;
 - - wyciągaj prosty język przed siebie mocno do przodu;
 - - dotknij językiem do brody i nosa na przemian;
 - - masuj językiem wewnętrzną stronę policzków;
 - - nagryzaj zębami język w po całej długości.
- A na koniec - uśmiechnij się do siebie. =)

Rozgrzewka aparatu mowy

- **Ćwiczenia podniebienia miękkiego:**
- Wymawiaj połączenia głosek:
 - ga ge gi go gu, ka ke ki ko ku, ha he hi ho hu
- Cofamy język jak najdalej w głąb jamy ustnej, „zamiatamy” nim podniebienie miękkie, „wymiatamy” w stronę podniebienia twardego
- Nadymamy policzki z zatkanym nosem. Gwałtownie puszczamy nos.
- Przesuwamy czubek języka po podniebieniu aż do wywołania ziewania.
- Wykonujemy ruchy jak przy ssaniu cukierka

- **Ćwiczenie warg:**
- Ściągamy usta, jak przy samogłosce U, a następnie spłaszczamy cofając kąciki jak przy artykulacji samogłoski I.
- Wypuszczamy powietrze i wprawiamy usta w drganie, prychanie
- Robimy „dziubek” i rysujemy kółeczka

Ćwiczenia artykulacyjno - dykcyjne

- 1. Trzy cytrzystki.
- 2. Tracz tarł tarcicę tak, takt w takt, jak takt w takt tarcicę tartak tarł.
- 3. Stół z powyłamywanymi nogami, drabina z powyłamywanymi szczeblami.
- 4. Nie pieprz Pietrze wieprza pieprzem, bo przepieprzysz, Pietrze, wieprza pieprzem.
- 5. Rewolwerowiec wyrewolwerowany na wyrewolwerowanej górze rozrewolwerował się.

Ćwiczenia artykulacyjno - dykcyjne

- 6. Piotr łotr, łotrom kmotr.
- 7. Jesiotr nura w Prut, a Piotr za nim w bród.
- 8. Rebeka rozwinęła różowe ręczniki, Romek reperował rower, ruda Renata rysowała rydze, a Roksana rozsypała ryż.
- 9. Król Karol kupił królowej Karolinie korale koloru koralowego.
- 10. Oko obłoku na otoku.

Korek, czyli jak odetkać dykcję

- <https://www.youtube.com/watch?v=uoa4xhzCuyA>

**“Trzynastego, w Szczebrzeszynie
chrząszcz się zaczął tarzać w trzcinie.
Wszczęli wrzask Szczebrzeszynieanie:
- Cóż ma znaczyć to tarzanie?!
Wezwać trzeba by lekarza,
zamiast brzmieć, ten chrząszcz się tarza!
Wszak Szczebrzeszyn z tego słynie,
że w nim zawsze chrząszcz BRZMI w trzcinie!
A chrząszcz odrzekł nie zmieszany:
- Przyszedł wreszcie czas na zmiany!
Drzewiej chrząszcze w trzcinie brzmiały, teraz będą się tarzały.”**

- Jak się przygotować do matury ustnej z polskiego. Mówiąc Inaczej dla maturzystów

https://www.youtube.com/watch?v=W6_OgO2LI9s

<https://www.youtube.com/watch?v=H1R4Jgwr-nY>

- Wiedza z wami – wykład dla maturzystów

https://www.youtube.com/watch?v=I_tsNmDvfTw

- Symulacja egzaminu ustnego

<https://www.youtube.com/watch?v=IWPwyeMmmrg>

*Oprac. Agnieszka Grudzińska - konsultant Regionalnego
Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie*

Licencja Uznanie autorstwa
Użycie niekomercyjne 3.0. Polska